Ympäristöministeriö/JK 9.10.2024

Eduskunnan hallintovaliokunnalle (HE 103/2024 vp. jätelain muuttamisesta)

Ympäristöministeriön vastine eräisiin 8.10.2024 asiantuntijakuulemisissa esitettyihin näkemyksiin

1. Kuntavastuun rajaaminen

Hyvil Oy:n asiantuntijalausunnon mukaan hallituksen esityksessä mainittua (s. 25) valinannanvapausmallia olisi pitänyt tarkastella syvällisemmin. Hyvinvointialueiden palveluverkko tulee muuttumaan lähivuosina, ja tästäkin näkökulmasta joustava jätehuollon järjestämismahdollisuus olisi tarpeen.

> Ympäristöministeriön vastaus: Ympäristöministeriö toistaa hallituksen esityksessä esitetyn arvion siitä, että vallinnanvapauteen väistämättä liittyvä epävarmuus ja hallinnollinen taakka olisi valinnanvapaudella saattaviin hyötyihin verrattuna merkittävä, ja siksi valinnanvapausmallia ei kannata toteuttaa tai edes arvioida nyt tehtyä syvällisemmin.

Suomen yrittäjien asiantuntijalausunnon mukaan hallitusohjelman kirjaus tulisi toteuttaa täysimääräisenä siten, että myös vastuu kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvästä yhdyskuntajätteen hoitamisesta siirtyisi yksityisille markkinoille. Samoin esimerkiksi kaikki yritystoiminta, joka liittyy loma-asuntojen vuokraamiseen, tai johon liittyy y-tunnus, tulisi rajata kuntavastuun ulkopuolelle.

> Ympäristöministeriön vastaus: Ympäristöministeriö toteaa, että hallitusohjelmaa on valmistelun aikana tulkittu esityksessä ehdotetulla tavalla eli siten, että muutos kohdistuu jätelain 32 § 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun asumisessa syntyvään jätteeseen, mutta ei kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvään jätteeseen.

Suomen yrittäjät kiinnittävät huomiota myös ns. remonttijätettä koskevaan säännökseen, jota ehdotetaan muutettavaksi. Suomen yrittäjien mukaan säännöksessä tulisi selventää, mitä tarkoitetaan ”itse tehtävällä” ja ”pienimuotoisella”. Suomen yrittäjien mukaan yrityksellä teetetyn remontin jätehuolto tulisi rajata selkeästi kuntavastuun ulkopuolelle.

> Ympäristöministeriön vastaus: Ympäristöministeriö yhtyy Suomen yrittäjien näkemykseen siitä, että yrityksellä teetetyssä remontissa syntyvän jätteen jätehuolto on kuntavastuun ulkopuolella. Tästä ei kuitenkaan ympäristöministeriön käsityksen mukaan ole mitään epäselvyyttä, vaan vastuurajaus on selvä: asukas saa itse suorittamassaan pienimuotoisessa remontissa hyödyntää kunnan jätehuoltoa, mutta remontin teettäminen yrityksellä muuttaa jätehuoltovastuun niin, että remontissa syntyvän jätteen jätehuollosta vastaa remonttiyritys, ei kunta. Ympäristöministeriö katsoo, että säännöstä tai sen vakiintunutta tulkintaa ei ole perusteita muuttaa.

Kuopion kaupungin asiantuntijalausunnon mukaan esitettyä kunnan jätehuoltovastuun rajausta ei tulisi toteuttaa, vaan asumisen jätehuolto tulisi säilyttää kokonaisuudessaan kunnalla. Rajaamalla kunnan vastuuta vaarannetaan kuntien tekemät pitkäaikaiset investoinnit. Lisäksi Kuopion kaupunki kiinnittää huomiota siihen, että jätehuoltovastuun siirtäminen kunnalta jätteen haltijalle heikentää jätehuollon ohjausta ja valvontaa. Esitys ei myöskään Kuopion seudulla selkeytä oikeustilaa, koska mitään tulkintaristiriitoja ei ole tähänkään mennessä ollut. Lisäksi ehdotus aiheuttaa hallinnollista taakkaa muun ohella jätehuoltomääräysten ja ohjeiden muuttamisen muodossa.

Myös Kuntaliiton asiantuntijalausunnossa katsotaan ensisijaisesti, että vastuita ei tulisi muuttaa.

Ympäristöministeriön vastaus: Kunnan vastuun rajaaminen perustuu hallitusohjelmaan. Ehdotuksen oikeustilaa selkeyttävä vaikutus vaihtelee alueittain. Ympäristöministeriön näkemyksen mukaan ehdotus kuitenkin yleisesti ottaen selkeyttää nykyistä vastuunjakoa erityisesti sote-palvelua tarjoavien toimipaikkojen osalta. Laitosasumisen (vankilat, asuinkasarmit, jne.) osalta ehdotus lähinnä vain kirjaa lainsäädäntöön jo vallitsevan käytännön. Muutoksen etenkin kuntatoimijoille aiheuttama hallinnollinen taakka on sinänsä kiistatonta, ja se on tuotu esille hallituksen esityksen vaikutusarviointiosuudessa (s. 18-19).

Kuntaliiton asiantuntijalausunnossa kiinnitetään myös huomiota siihen, että ehdotus on ongelmallinen kunnan asukkaiden yhdenvertaisuuden kannalta, koska jatkossa osa asukkaista on kunnan järjestämän julkisen jätehuollon piirissä, ja osa markkinaehtoisesti järjestetyn jätehuollon piirissä.

Ympäristöministeriön vastaus: Ympäristöministeriö yhtyy Kuntaliiton näkemykseen siitä, että esitys jakaa kunnan asukkaat kahteen kategoriaan asumisen jätehuollon osalta, ja että tässä voidaan nähdä periaatteellinen ongelma, kun kyse on ympäristöperusoikeuteen kiinnittyvästä välttämättömyyspalvelusta. Ympäristöministeriö korostaa kuitenkin, että jätehuollon järjestyminen toteutuu sekä kunnan että jätteen haltijan järjestämänä. Pienet erot palvelutasossa tai hinnassa suuntaan tai toiseen eivät tarkoita sitä, että kyse olisi merkille pantavasta yhdenvertaisuusongelmasta.

2. Siirtymäsäännös

Kuntaliitto esittää lausunnossaan, että siirtymäsäännöksestä tulisi poistaa jätteen haltijan mahdollisuus irtisanoa kunnan jätehuolto päättymään 6 kk:n kuluttua irtisanomisesta, ja vastuun siirtymisen tulisi perustua yksiselitteiseen lain säännökseen. Kuntaliiton mukaan mahdollisten irtisanomisten käsittely aiheuttaa kohtuutonta hallinnollista taakkaa kunnille, varsinkin kun otetaan huomioon, että kunnan jätehuolto päättyy joka tapauksessa viimeistään 1.1.2026.

Ympäristöministeriön vastaus: Ympäristöministeriön arvion mukaan osa sote-alan toimijoista tulisi käyttämään siirtymäsäännökseen sisällytettyä irtisanomismahdollisuutta lain voimaantultua. Irtisanomisten käsittelystä aiheutuu kunnalle jonkin verran sellaista hallinnollista taakkaa, jota ei aiheudu vastuun siirtyessä suoraan lain perusteella. Siirtymäsäännökseen sisällytetty irtisanomismahdollisuus ei ole vastuun siirtymisen kannalta kovinkaan merkittävä, koska vastuu siirtyy kunnalta jätteen haltijalle suoraan lain nojalla viimeistään 1.1.2026 alkaen, ja irtisanomisen perusteella vastuu siirto voisi toteutua aikaisintaan 1.7.2025 alkaen. Toisaalta osa sote-toimijoista on valmistelun aikana ilmaissut halunsa irtautua kunnan jätehuollosta mahdollisimman pian lain tultua voimaan. Lisäksi pääasiallinen hallinnollinen taakka kunnalle muodostuu kuitenkin siitä, että kiinteistöjä irrotetaan kunnan jätehuollosta ja kuljetusurakoista – joko irtisanomisen perusteella tai suoraan lain nojalla.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue tuo asiantuntijalausunnossaan esille, että esityksessä ehdotetun siirtymäajan (JL 32.1 § 1 kohtaa, eli kuntavastuun muutosta sovelletaan 1.1.2026 alkaen) tulisi olla yhdenmukainen hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021) annetun siirtymäajan kanssa, jonka mukaan kunnan on järjestettävä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän jätteen jätehuolto 31 päivään joulukuuta.

Ympäristöministeriön vastaus: Siirtymäsäännöksillä ei ole käytännössä eroa, vaikka niiden kirjoitusmuoto on eri. Molempien säännösten mukaan kunnan vastuu päättyy 31.12.2025 ja jätteen haltijan vastuu alkaa 1.1.2026.